

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

26. september 1939. a.

Nr. 9

XVII AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas	Kr. 5.—	Tallinnas, Müürivahe tn. nr. 16.	1 lk. Kr. 40.—, ½ lk. Kr. 20.—,
Pooles aastas	„ 2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	¼ lk. Kr. 10.—, ⅛ lk. Kr. 5.—.
1923. aastak.	„ —.50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Dokumentide kaotamise kuulutused
1924.—1935. a. à	„ 2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	50 senti dokumendi pealt.
		Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

a 303

SISU:

Omavalitsuste esinduskogude valimisseaduste rakendamisest	Lk. 131
Vallaomavalitsuste eelarvetest	„ 135
Vallaomavalitsuste 1939/40. a. eelarvete kokkuvõtte	„ 136
Mõtteid ühe ringkirja puhul	„ 142
Kirjandust	„ 144
Küsimusi ja vastuseid	„ 144
Õiendus	„ 144

Omavalitsuse kantseleimargid

25-sendilised

on saada
Eesti Maaomavalitsuste Liidu
büroost

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutiste Kindlus-
tus A.-S.

„OMA“

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

Põhi-tagavarakapital ja reservid
ületavad Kr. 1.000.000.—.

Suurem ja edurikkam kodumaa
KINDLUSTUSETTEVÕTE

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 35
Telef. 3-44 ja 16-12.

Peaesindused Tallinnas, Rakveres,
Võrus, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Kures-
saares ja Petseris.

Soovitame oma laost

vallavalitsustele

uusi (nõuete kohaselt koostatud ja kontrollitud vormide järgi valmistatud) planke:

I. Elanikkude varustamise alal:

varustuskaartide saamise ja väljaandmise registrid pidamise näidetega;
varustusainete ostulubade registrid;
avaldused varustusainete ostuloo saamiseks;
varustusainete ostuload.

II. Omavalitsuste esituskogude valimise alal:

nimelised tunnistused; jaoskonnakomisjoni protokollid;
jaoskonnakomisjonis valimissedelite lugemise lehed;
vallakomitee protokollid;
vallakomitees häälte kokkuvõtte tabelid.

Valimissedelid valmistame eri tellimise peale. • Tellimistega palume rutata.

K.-Ü. „RAHVAÜLIKOOL“

Tallinnas, Pärnu mnt. 10. Telefon 446-67

Posti jooksev arve 760.

Omavalitsuste esinduskogude valimisseaduste rakendamisest.

V. Velner.

Viimased omavalitsuste volikogude valimised toimusid meil 1934. a. alul, seega juba üle viie aasta tagasi. Normaalselt pidid valitud volikogude volitused kestma vaid neli aastat, kuid nende uuendamiseks on takistusi ette veeretanud paljud tähtsad asiolud ja reformid meie riigielus, nagu: 12. märtsi 1934. a. valitsemispöörde, uus põhiseadus, valdade territoriaalne ümberkorraldamine, uued omavalitsuste seadused jne.

Praegused omavalitsuste esinduskogud ei vasta enam kaugeltki nõuetele ja ei kajasta valijaskonna enamuse tahtet, kuna pealegi ei esinda nad kogu valijaskonda, kuna peale 12. märtsi 1934. a. pöörde omavalitsuste volikogudes hulgaliselt volinikke välja arvati. Teiseks toimusid valimised juba üle viie aasta tagasi, millisel ajavahemikul on olnud suuri muutusi meie riiklikus ja ühiskondlikus elus ja rahva mõtteviisis ning tõekspidamistes.

Meie riiklikus elus on teostatud viimastel aastatel suured reformid ja muudatused. On antud uus põhiseadus, mis on meie riikliku korra seadnud hoopis uutele ja kindlamatele alustele ning mille alusel on ümbermoodustatud meie rahva esindus kui ka valitsemiskorraldus. Omavalitsuste korralduses on ette nähtud samu põhilisi ümberkorraldusi, kuna uued seadused sel alal — Maakonnaseadus, Linnaseadus ja Vallaseadus on meie omavalitsuste korralduse seadnud hoopis uutele alustele ja radadele. Meie senises omavalitsuste korralduses ilmus suuresti puudusi, mis ei võimaldanud omavalitsustele tagajärjekat ning kindlat tegutsemist. Selle ja veel teiste asiolude tagajärjel ilmuski juba teatud tüdimus omavalitsuste osas, mis väljendus sellistes loosungites, nagu „maha maavalitsused“, „peremees majja“ jne.

Üheks olulisemaks puuduseks meie omavalitsuste korralduse juures oli asiolu, et oli ära segatud esinduskogude ja täitvate organite pädevus, kompetents, kusjuures esinduskogule oli tahetud anda see kõikvõimas korraldav ja käskiv õigus, sellejuures aga ei mingit vastutust. See oli analoogiline nähe, mis ilmnes ka meie parlamendi, meie rahvaesinduse ja kogu meie riikliku korralduse juures, mis viis meid riikliku elu ja põhiseaduse kriisile.

Kolleegiumide, komisjonide ja kommuunide valitsemise süsteemi ilus ja õrn oreool oli haaranud vabariigi alul ka meie seadusandjaid, sellepärast katsuti koondada kogu võimu suurus volikogudele ja täitvatelt organitelt seda võimalikult ära võtta.

Selle kõige tagajärg ongi see, et niihästi meie riiklikus elus kui ka omavalitsuste juures esinesid sellised väärnähted ja arusaamatused, lodev kord ja vastutuse puudus, mis paratamatult viis vastu nende kriisini.

Uued omavalitsuste seadused, niihästi Maakonnaseadus, Vallaseadus kui ka Linnaseadus taotleavad juba teisi sihte ja nimelt on seal omavalitsuste esinduskogude funktsioone kitsendatud ning laiendatud täitvate organite õigusi ja ka vastutust. Esinduskogud moodustavad endast peamiselt ikkagi organeid, kelle ülesandeks on kohapealse rahva meeoleolu ja mentaliteedi esiletõstmine ja ettetoomine, ühtlasi ka täitvate organite valimine ja nende tegevuse kontrollimine, kuna tegelik valitsemine omavalitsustes on jäetud täitvate organite lahendamata, kusjuures viimased kannavad aga ka täit vastutust oma tegevuse eest.

On mõneltki poolt väidetud, nagu ei omaks omavalitsuste esinduskogud uute omavalitsuste seaduste alusel enam mingit võimu ja tähtsust ja sellepärast oleks nagu asjatu nende olemasolu ja tegutsemine. Kas see väide on õige ja põhjendatud?

See väide on samavõrd põhjendatud, kui võrd õige on väide sellest, et kas meil üldse on vajaline parlament praegusel kujul, või kas üldse on mingisuguse riigivalitsemise juures rahvaesindust vaja. Kindlasti saab läbi ka ilma rahvaesinduseta, seda teame ajaloost absoluutsete monarhiate juures, seda näeme ka tänapäeval totalitaarsete riikide korralduse juures. Kuid kuna meil uue põhiseaduse järele meie riiklik korraldus on rajatud rahvalitsuslikule, demokraatlikule alusele, siis on loomulik, et ka omavalitsuste juures tuleb rakendusele sama rahvalitsuslik, rahvaesinduslik põhimõte omavalitsuste esinduskogu näol. Kui sellejuures esinduskogude ülesandeid on piiratud, või õieti surutud nendesse raamidesse, mis tegelikult peaks olema esinduskogude ülesanded, siis ei saa veel laskuda muretsevasse meeoleolu-

se ja n. ö. „lapse ühes pesuveega üle ukse välja heita“. Ja, nagu näitab ajalugu ja kogemused, ei olene omavalitsuste esinduskogude tähtsus ja võim niivõrd sellest, kuipalju talle seadusega on jäetud ülesandeid, vaid sellest, kuivõrd ta suudab olla autoriteetne ja kuivõrd ta suudab tabada valijate, s. o. rahva tõelist tahet ja meeleolusid. Mitte vormilises seaduse sõnastuses ja deffinitsioonides ei peitu omavalitsuste esinduskogude tähtsus, vaid tegelikus elus näidatud asjatundlikkuses ja korrektses käitumises ja tegutsemises. Muidugi tuleb sellejuures siiski eeldada tegutsemise seaduslikke aluseid ja võimalusi. Ja neid võimalusi igatahes praegused omavalitsuste seadused võimaldavad küllaldaselt.

Kõike eeltoodut kokkuvõttes peab jõudma järeldusele, et omavalitsuste esinduskogudel ka uute omavalitsuste seaduste alusel on küllaldane osatähtsus oma kogukonna elu korraldamise alal. Kui siis juure arvata veel teised ülesanded, nagu maavolikogude moodustamine, Presidendi valimiste esindajatekogu moodustamine ja teised ülesanded, siis selgub, kuivõrd suured ja tähtsad ülesanded on usaldatud tulevastele omavalitsuste esinduskogudele.

Riigikogu poolt vastuvõetud Valla- ja Linnavolikogude valimise seadused sisaldavad vaid eeskirju omavalitsuste esinduskogude valimise tehnika ja korra kohta, kuna omavalitsuste organite pädevus ja vahekorrad on määritletud Linna- ja Vallaseadusega.

Sellejuures aga valimiseadused oma viimastes osades määravad ära ka praeguste volikogude volituste kestvuse, mis on määratud käesoleva aasta lõpuni, s. o. kuni 31. detsembrini 1939.

Järelikult uued valimised peavad teostuma juba märksa varem, kuna valimiste läbi viimine ja valimiste kinnitamine ja tagajärgede väljakuulutamise, kõik see võtab hulga aega.

Vastavalt Siseministri otsusele 30. juunist 1934. a. (RT 59 — 1939) ongi määratud omavalitsustele valijate nimekirjade täiendamise ja parandamise tähtajaks 1. september 1939.

Valijate nimekirju korraldatakse valla- ja linnaomavalitsuste juures vastavate valla- ja linnavalitsuste poolt. Häälõigus uue seaduse järgi on aga muutunud võrreldes vana seadusega. Häälõiguslik on iga kodanik, kes volikogu valijate nimekirjade parandamise ja täiendamise ajaks on saanud 22 aastat vanaks, on olnud vähemalt vahetpida-

mata 3 aastat Eesti kodakondsuses ja omab valijate nimekirjade parandamise ja täiendamise ajal püsivat elu- või töökohta sama omavalitsuse administratiivpiirides ning on seda omanud vähemalt kahe aasta kestel enne valijate nimekirjade täiendamise ja parandamise algust.

Eriti palju vaidlusi Riigikogus kutsus esile kahe aasta püsiva elukoha nõue, mida rünnati eriti sotsialistide poolt. Kuid sama mõiste on sisse võetud juba ka Linna- ja Vallaseadusse, kus kogukonna kodaniku õiguste saamise üks nõuetest on kahe aastane püsiv elamine vastavas kogukonnas. Ja see nõue on ka arusaadav ja põhjendatud, kuna vastavat kogukonda võivad valitseda ikkagi need, kes selles kogukonnas ka pidevalt elavad ja selle kogukonna heaoleku ja saatusega orgaaniliselt on seotud.

Analoogiliselt Riigivolikogu valimiseadusele on hääleõigusest ilma jäetud ka sundhooldamisel olevad isikud, kes hoolealustena saavad riigi- või omavalitsuste hoolekandeaustistelt või muul teel hoolekandekorras isiklikku alalist ülalpidamist. Hoolekandelise elemendi väljalülitamine valijate kaadrist on täiesti õigustatud, kuna kodanik, kes kogukonna vastu ei kanna mingeid kohustusi, vaid sealt ainult midagi saada tahab, ei ole õigustatud osa võtma ka kogukonna valimistest ja valitsemisest.

Esimeseks ülesandeks, nagu juba eelpool märgitud, on vallavalitsustel valijate nimekirjade parandamine ja täiendamine, mis peab toimuma hiljemalt 1. septembriks. Valijate nimekirjad koostatakse iga valimisjaoskonna kohta valimisringkondade järgi. Kuna valdade territoriaalse ümberkorraldamise tõttu vanad valijate nimekirjad on kaotanud tähtsuse, siis tuleb vallavalitsustel koostada täiesti uued nimekirjad. Pealegi kaotavad paljud kodanikud uue seaduse järgi valimise õiguse juba elamistsensuse puudumisel. Sellepärast on vallavalitsustel palju tööd uute valijate nimekirjade koostamisel, pealegi, kus meil praegu puuduvad täpsed andmed valla elanike kohta ja peab leppima ainult elanike nimekirjadega, mis majaomanikud on esitanud tulumaksustamise jaoks. Sellepärast võib tulla ette esialgu eksitusi ja arusaamatusi, kuid igale kodanikule on antud ka vastavad kaitsevõimalused. Nimelt pannakse valijate nimekirjad välja järgmisel päeval pärast nende täiendamise ja parandamise tähtaja lõppu vallavalitsuse ruumides üldiseks tutvumiseks. Iga kodanik võib nõuda kümne päeva jooksul, arvates valijate nimekirjade täiendamiseks ja paran-

damiseks määratud tähtjast, nimekirjas leiduvate eksimuste ja puuduste kõrvaldamist. Samuti on igale kodanikule võimaldatud kohtulik kaitse, kui tema õigused on puudutatud kas ta valijate nimekirja mittevõtmise või mõnel muul teel.

Peale esialgsete nimekirjade parandamise ja täiendamise pannakse valijate nimekirjad veel vallamajas välja kaks nädalat enne valimiste esimest päeva, kusjuures igalüks on õigustatud nõudma, et ta veel valijate nimekirja võetaks, kui ta sealt välja on jäänud, milline õigus lõpeb kaks päeva enne valimiste esimest päeva.

Teise ülesandena peale valijate nimekirjade koostamise tuleb omavalitsustele valimisringkondade ja jaoskondade kindlaksmääramine. Nimelt uue valimisseaduse järgi moodustab iga vald valimisteks oma administratiivpiirides 1—5 valimisringkonda. Valimisringkondade arvu ja nende piirid valdas määrab maavanem vallavalitsuse ettepanekul.

Uued omavalitsuste valimise seadused on teatavasti rajatud isikuvalimise põhimõttele, kuigi siin on ka sugemeid proportsionaalsest valimisviisist. Kuna aga puhtakujulist enamusvalimist, nagu näeme seda Riigivolikogu valimise juures, raske on teostada omavalitsuste valimiste juures, siis on jäädud siin teatud mõttes segasüsteemi alusele.

Valimisviisi põhimõtte pärast oli Riigikogu suuri ja ägedaid vaidlusi. NN. „demokraatlik opositsioon“ nõudis ägedalt proportsionaalse valimisviisi sisseviimist omavalitsuste valimisseadusse, põhjendades seda sellega, et muidu ei kajastavat omavalitsuste esinduskogud tõelist rahva tahet. Valitsus ja Riigikogu enamus leidis siiski, et proportsionaalne valimisviis tuleb kõrvale jätta, kuna see toob enesega paratamatult kaasa rahva killunemise rühmitustesse ja sellega looks vana äreva, meile kõigile juba tuntud olukorra, mida meie aga keegi enam tagasi ei soovi ja sellepärast jääd peatuma teatud mõttes segasüsteemi juurde, mis on iseenesest väga lihtne ja selge. Selle põhimõtte seisab selles, et iga vald jagatakse valimisringkondadesse, mille arv on 1—5-ni. Kandidaadid seatakse üles valimisringkondade järgi ning samuti sünnib ka valimine valimisringkonna järgi. Iga valimisringkonnale on määratud teatud kindel arv volikogu liikmete kohti, vastavalt hääleõiguslike kodanike arvule selles valimisringkonnas. Valituks tunnistatakse need kandidaadid, kes on saanud rohkem hääli vastavas valimisringkonnas, kuna ülejäänud jäävad volikogu

liikme kandidaadiks ja tulevad volikogusse väljalangenute asemel saadud häälte järjekorras.

Valimisringkondade kohta oli Riigikogus samuti palju vaidlusi. Paljud soovitasid iga omavalitsuse piirkonda ainult üht valimisringkonda. Valitsuse eelnõus oli ette nähtud ringkondade arv vastavalt hääleõiguslike kodanike arvule, kusjuures vallas pidi olema seda rohkem ringkondi, mida rohkem oli vallas hääleõiguslikke kodanikke.

Riigivolikogu leidis, et raske on võtta aluseks ringkondade arvu määramisel vallas ainult elanike arvu, kuna selline valla ringkondadesse jagamine kujuneb väga šabloonseks ja raskepäraseks. Näiteks ühest 1500 elanikuga vallast saab moodustada küll üks ringkond, ka kaks ringkonda, aga mitte kuidagi kolme ringkonda. Ehk ühest 3000 elanikuga vallast saab moodustada üks ringkond või ka neli ringkonda, aga mitte kuidagi kahte või kolme ringkonda. Selleks teeb takistusi juba valla jaotus külakondadesse, valla geograafilised ja etnograafilised erisused jne. Sellepärast Riigikogu jättiski lahtiseks ja kohalike võimude otsustada ringkondadesse jagamise. Ning sellepärast tuleb ka vallavalitsustel ja maavanemal, kelle ülesandeks on seaduse järgi ringkondadesse jagamine pandud, seda teha arvesse võttes kohapealseid olusid ja erisusi. Kindlaid ühtlasi aluseid siin on raske leida ja neid ei saagi leida selliselt, et see hästi toime tuleks.

Vallavolikogu valimised toimuvad vähemalt 25 päeva enne vallavolikogude volituste lõppu. Sellega valimised peavad toimuma hiljemalt novembrikuu jooksul. Valimiste päevad, selleks on kaks päeva, määrab Siseminister hiljemalt 27 päeva enne valimiste esimest päeva.

Kolmandaks tähtsaks ülesandeks vallavalitsustel valimise asjus on osavõtt vastavate valimisorganite tööst. Valimisi toimetavateks asutisteks on vallakomitee ja jaoskonnakomisjonid. Kohalikul valitsus- ja omavalitsusasutised on kohustatud olema vallakomiteedele ja jaoskonnakomisjonidele abiks viimastele pandud kohuste täitmisel. Vallakomitee koosneb neljast liikmest — juhatajast, kes on vallavanem või abi vallavanema määramisel, ja liikmetest, kelleks on vallasekretär kui asjatundja ja 2 liiget vallavolikogu valikul. Kuna praegu vallavolikogud ei funktsioneerid, siis määrab kaks liiget vallavalitsus volikogude ülesannetes.

Jaoskonnakomisjonid koosnevad vallakomitee poolt määratud juhatajast ja kolmest liikmest. Jaoskonnakomisjoni ülesandeks on

peamiselt valimisedelite vastuvõtmine üldse ja igale kandidaadile antud häälte arvu esialgne kindlakstegemine. Vallakomitee ülesandeks on peamiselt kandidaatide esitamiskirjade vastuvõtmine, valimismaterjalide korraldamine, valimiste tagajärgede kokkuvõtmine ja valimismaterjalide edasisaatmine maavalitsusele.

Sellega on seadusega vallakomiteede ja jaoskonnakomisjonide peale pandud suur hulk ülesandeid. Oieti lasub jaoskonnakomisjonide ja vallakomiteede peal kogu valimiste tehniline läbiviimine, kuna maavalitsused etendavad siin ainult kontrolliva ja kinnitava organi osa. Jaoskonnakomisjonide ja vallakomiteede korrapärasest ja edukast tegevusest oleneb suurel määral ka valimiste tagajärjekas ja korrapärane läbiviimine. Sellepärast tuleb vallavalitsustel silmas pidada, et vallakomitee valitud liikmeiks ja samuti ka jaoskonnakomisjonide liikmeiks määrataks isikud, kes oma ülesannetega toime tuleksid ja selleks juba vilunud on.

Kandidaatide ülesseadmine sünnib valimisringkondade järgi. Iga kandidaat esitatakse eraldi kirjalikult vallakomiteele hiljemalt 20 päeva enne valimiste esimest päeva, kusjuures kandidaadi esitamiskirjale peavad olema alla kirjutanud 5 soovitajat ja esitajad peavad maksma kautsjoni 10 krooni.

Ülesseatud ja maksvaks tunnistatud esitamiskirjade kandidaatidest koostab vallakomitee vallavolikogu kandidaatide nimekirjad tähestikulises järjekorras valimisringkondade järgi. Need nimekirjad avaldab vallakomitee viivitamatult üldiseks teadmiseks. Kuna seadus ei näe ette, kuidas see avaldamine peaks sündima, siis on küllaldane, kui see sünnib nimekirja väljapanemisega vallamajas.

Valimised toimuvad valimisedelite isiklikult äraandmise teel hääleõiguslike kodanike poolt jaoskonnakomisjonidele. Valimisedel sisaldab kõigi vastavas valimisringkonnas ülesseatud vallavolinike kandidaatide nimed perekonnanimede tähestikulises järjekorras.

Valimisedelil peab olema tähendatud, mitu vallavolinikku kuulub valimisele valimisringkonnas, samuti, kuidas kodanikul hääle tuleb ära anda. Vastavad vormulaarid on ilmunud Siseministri otsusena ka Riigi Teatajas (RT 54 — 1939).

Valimisedelid ja ümbrikud ning nimelised tunnistused valmistatakse vallavalitsuse korraldusel ja kulul. Vastavad summad peavad olema ette nähtud juba valdade käes-

oleva aasta eelarves, ehk kui seda ei ole, siis tuleb seda korraldada lisaeelarve või ülekannete korras. Need summad ei ole aga kuigi suured, kõikudes kõige rohkem 50—100 krooni ümber. Valimiste teostamiseks vajalised ruumid muretseb vastav vallavalitsus ja samuti valmistavad nad ka valimiskastid.

Valija võib anda hääle nii mitmele valimisedelil tähendatud kandidaadile, kui palju vallavolinike valimisringkonnas tuleb valida. Selleks valija märgib valimisedelil kandidaatide perekonnanimede ees olevas ruudus ristiga need kandidaadid, keda ta soovib valida.

Valimiste tulemuste andmetel koostab vallakomitee vallavolinike nimekirja, arvesse võttes igale kandidaadile antud häälte arvu. Valimismaterjali saadab vallakomitee edasi maavalitsusele valimiste kinnitamiseks. Vallakomitee otsuste peale valimiste tagajärgede kokkuvõtmise asjas võivad vastavate kandidaatide esitamiskirjade esindajad esitada proteste valimise kinnitavale asutisele, s. o. maavalitsusele, hiljemalt kolme päeva jooksul arvates valimiste tagajärgede kokkuvõtmise päevast. Kui maavalitsus leiab vallavolikogu valimistel seaduse rikkumisi, mis avaldavad mõju valimiste tagajärgedele, jätab ta valimised kinnitamata, määrates uued valimised kas kogu valla ulatuses või üksikus valimisringkonnas. Valimised võetakse ette kahe kuu jooksul arvates valimiste mittekinnitamise otsuse jõustumisest.

Maavalitsuse otsuse peale võivad vallavolikogu valimistel hääleõiguslikud kodanikud kaevata administratiivkohtukorras kolme päeva jooksul arvates otsuse tegemise päevast. Need kaebused otsustab kohus, s. o. Ringkonnakohus kolme päeva jooksul arvates kaebuse kättesaamise päevast. Kohtu otsus on lõplik ja selle peale ei ole edasikaebust.

Eeltooduga oleks öeldud lühidalt kõik, mis on seoses eeloleva vallavolikogu valimistega.

Uus valimisseadus tuleb esmakordselt käsitlemisele meil vallavolikogude valimiste juures ja sellepärast on raske öelda, kuidas ta tema peale pandud lootusi täidab. Üks on aga kindel, et uue valimisseaduse järgi kaovad lõpmatud killunemised ja pisirühmitused, mis on paratamatu nähe iga proportsionaalse valimisviisi juures. Kuigi selle tagajärjel väiksemad rühmitused vallavolikogus jäävad esindamata, on see teisel poolt taas kasulik vallavolikogude koosseisu ühtluse mõttes. Ja mida ühtlasem volikogu koos-

seis, seda suuremad on kindlasti töötulemused ja edukam volikogu tegevus.

Uus valimisseadus nõuab ja eeldab organiseeritud ja korraldatud valimistele minekut. Organiseeritud valimine aga nõuab kokkulepet ja kokkuhoidu, ridade koomale tõmbamist ja seda on praegusel momendil

rohkem kui kunagi vaja. Sellepärast tuleb loota, et valimised uue valimisseaduse järgi hästi toime tulevad ja, et uute vallavolikogude koosseis tuleb ühtlane ja terviklik, mis võimaldab edukalt täita vallaomavalitsustel neid suuri ja laialisi ülesandeid, mis seadustega nende peale on usaldatud ja pandud.

Vallaomavalitsuste eelarvetest.

A. Loorits.

Käesoleva aasta 1. aprilliks teostatud valdade ümberkorraldusega moodustati endisest 365 vallast 248 valda. Ümberkorraldusega vallad suurenesid. See ümberkorraldus ei muutnud ega puudutanud vallaomavalitsuste ülesandeid, õigusi ega kohuseid; need vaid koondusid ja läksid üle täies ulatuses uutele vallaomavalitsustele ühes endiste vallaomavalitsuste kõigi asutiste ja varadega. Koolid ja vanadekodud jäid kõik alale ning vajavad ülalpidamist endist viisi. Samuti püüvad edasi ja vajavad kulusid täitmiseks kõik muud hariduse, hoolekande ja heakorra ala ülesanded. Vähenenud on vaid vastavalt valdade arvule vallavalitsuste ja valla-kohtute arv.

Neil asjaoludel valdade territoriaalne ümberkorraldus ei mõjutanud ega võinudki mõjutada kuigipalju uute, suuremateks korraldatud vallaomavalitsuste eelarvete kujunemist üldiselt, ülemaakondlikes ja üleriigilises ulatuses, võrreldes endiste vallaomavalitsuste eelarvetega. Vastavalt üksikute valdade suurenemisele on suurenenud ka nende eelarvete kogusummad. Kuid ülemaakondlikes ja üleriigilises ulatuses uute vallaomavalitsuste esimesed 1939/40. a. eelarved ei erine palju eelmiste aastate eelarvetest, vaid näitavad samuti tulude-kulude tõusu jätkumist.

Vallaomavalitsused, täites ühiskondlikke ülesandeid, rahuldades ühiskonna üldisi nõudeid ja vajadusi ning saades selleks ühiskonnalt vajalikud ressursid, on sõltuvad ühiskonnast ja selle arenemisest. Rahvamajanduslik seisund ja selle arenemiskäik kajastub ka vallaomavalitsuste eelarvetes, mis on nende majapidamise aluseks. Kooskõlas üldise rahvamajandusliku tõusuga eelmise aastakümne teisel poolel arenesid vallaomavalitsuste eelarved ja majapidamine tõususuunaliselt kuni 1930/31. majandusaastani, mil kujunes vallaomavalitsuste eelarvete tolle aja kõrgeis — tulude-kulude üleriigilise

kokkuvõtteks tasakaalus kr. 5.476.711,84. Järgnenud nelja aasta kestel vähenesid vallaomavalitsuste eelarved ja nende tulude-kulude üleriigiline tasakaal langes 1934/35. majandusaastal kr. 3.946.470,—, mis osutus tolle ajajärgu madalseisuks. Alates 1935/36. majandusaastaga vallaomavalitsuste eelarved hakkasid jälle tõusma ja see tõus on jätkunud aasta-aastalt kuni käesoleva majandusaastani.

Vallaomavalitsuste aasta-eelarvete kujunemist näitavad eelarvete üleriigilised tulude-kulude tasakaalu kokkuvõttesummad järgnevalt:

1930/31. a.	kr. 5.476.711,84
1931/32. a.	„ 5.101.346,13
1932/33. a.	„ 4.414.444,—
1933/34. a.	„ 4.121.546,—
1934/35. a.	„ 3.946.470,—
1935/36. a.	„ 4.315.131,—
1936/37. a.	„ 4.972.189,72
1937/38. a.	„ 5.878.904,16
1938/39. a.	„ 7.529.285,89
1939/40. a.	„ 8.498.932,09

Vallaomavalitsuste eelarvete kokkusurumise ja vähenemise põhjustas üldine majanduslik surutis, mille tagajärjel piirati vallaomavalitsuste tähtsamaid tuluallikaid. Valla- ja maakonnaomavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete ajutise seduse § 9 muutmise seadusega piirati isikumaksu (hiljem kogukonnamaksuks nimetatud) võtmist ning määrati selle maksu kõrgemaks määraks 9 krooni isikult, millise maksu ulatus varemalt, alates 1924. a., oli piiramata ja mida võidi võtta tarviduse järele. Maal asuvate kinnisvarade maksuseadusega (RT 1933, 53, 420) alandati kinnisvaramaksu määra seniselt 21 sendilt 15 sendile maade puhtakasurublalt, mis alates

Vallaomavalitsuste 1939/4

Tulude ja kulude nimetus	Viru		Järva		Harju		Lääne		Saare	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
TULUD:										
A. Üldotstarbelised maksud.										
1. Kinnisvaramaksu valdade osa	120.143,29	10,77	72.884,83	12,28	91.349,93	9,02	70.272,19	10,90	37.304,22	7,65
2. Lisakinnisvaramaks	126.780,23	11,37	87.344,20	14,72	77.347,18	7,64	68.838,05	10,68	44.626,68	9,16
3. Tulumaksu valdade osa	73.273,25	6,57	29.586,—	4,98	60.093,26	5,93	45.892,67	7,13	30.943,70	6,34
4. Kogukonnamaks	411.500,25	36,91	241.175,50	40,63	411.593,—	40,63	282.833,90	43,88	204.326,50	41,89
5. Tööstusmaks	51.133,26	4,59	16.744,09	2,82	45.447,25	4,49	13.228,41	2,05	6.557,16	1,34
6. Aurumasin. ja mootorite maks	5.354,20	0,48	3.445,63	0,58	3.832,55	0,38	2.750,85	0,43	1.584,80	0,32
7. Jalgrattamaks	40.756,—	3,66	25.725,—	4,33	34.376,—	3,39	27.629,50	4,29	30.310,—	6,21
8. Paadimaks	838,50	0,08	—	—	1.785,—	0,18	873,50	0,13	1.021,—	0,21
9. Laada- ja turuplatsimaks	6.157,—	0,55	4.424,77	0,75	8.395,19	0,83	5.660,—	0,88	1.513,32	0,31
10. Kantseleimaks	5.852,50	0,53	2.675,—	0,45	4.097,25	0,40	2.350,—	0,36	1.790,—	0,37
11. Maks isikut. ja hobusepassid.	2.217,75	0,20	1.340,—	0,23	1.664,25	0,16	1.149,—	0,18	556,60	0,11
12. Koertemaks	1.310,—	0,12	899,—	0,15	1.658,—	0,16	299,—	0,05	—	—
13. Jahimaksud	2.491,—	0,22	1.031,—	0,17	2.603,—	0,26	1.062,—	0,16	823,—	0,17
14. Maksude viivitusrahad	12.941,84	1,16	5.157,24	0,87	13.848,60	1,37	4.904,86	0,76	3.420,79	0,70
15. Maksude sissenõudm. lisarahad	8.873,—	0,80	4.611,12	0,78	7.407,—	0,73	3.543,—	0,55	2.341,10	0,48
B. Eriotstarbelised maksud.										
1. Suvitusmaks	1.460,25	0,13	200,—	0,03	760,—	0,07	—	—	—	—
2. Alevikkude korrashoiu koorm. asemaksud	2.102,38	0,19	300,—	0,05	407,30	0,04	—	—	—	—
3. Kogukonnamaksu maksnikkude koormatiste asemaksud	—	—	—	—	—	—	1.183,45	0,18	—	—
4. Kinnisvarade valdajate koormatiste asemaksud	9.148,80	0,82	1.781,55	0,31	7.261,50	0,72	1.988,08	0,31	298,51	0,06
5. Maanteede korrashoiu koormatise asemaksud	3.597,25	0,32	7.386,12	1,24	10.693,54	1,06	9.109,17	1,41	1.745,65	0,36
Peatükk I kokku	885.929,75	79,47	506.711,05	85,37	784.619,80	77,46	543.568,63	84,33	369.162,93	75,68
2. Üldvarandused	8.193,91	0,74	2.443,—	0,42	6.722,73	0,67	2.569,21	0,40	1.525,70	0,31
3. Kapitalid	8.401,95	0,76	1.260,07	0,21	7.032,29	0,69	1.200,—	0,19	1.651,46	0,34
4. Valdade asutised	1.411,40	0,13	5.312,06	0,90	9.410,—	0,93	1.331,10	0,21	490,—	0,10
5. Valdade ettevõtted	1.707,78	0,16	—	—	900,—	0,09	3.000,—	0,47	—	—
6. Üldkulude tasud	25.859,55	2,32	10.990,29	1,86	19.632,74	1,94	6.545,80	1,01	6.988,71	1,43
7. Mitmesugused tulud	257,75	0,02	91,46	—	314,53	0,03	133,13	0,02	335,37	0,07
Korralised tulud kokku	931.762,09	83,60	526.807,93	88,76	828.632,09	81,81	558.347,87	86,63	380.154,17	77,93
Erakorralised tulud	182.902,10	16,40	66.710,07	11,24	184.200,—	18,19	86.157,36	13,37	107.600,—	22,07
Tulude kogusumma	1.114.664,19	100%	593.518,—	100%	1.012.832,09	100%	644.505,23	100%	487.754,17	100%
KULUD:										
1. Vallavolikogud ja komisjonid	9.951,—	0,89	4.875,50	0,82	9.877,25	0,98	6.560,—	1,02	5.089,50	1,04
2. Vallavalitsused	287.403,50	25,78	139.967,70	23,58	252.126,98	24,89	170.326,31	26,42	114.475,58	23,46
3. Sotsiaal-administratsioon	11.205,87	1,00	5.348,25	0,90	17.942,50	1,77	9.838,93	1,53	4.049,26	0,83
4. Heakord	45.055,98	4,04	21.601,70	3,65	31.588,04	3,12	20.167,23	3,13	14.053,97	2,88
5. Haridus	287.925,69	25,84	160.822,34	27,09	247.673,75	24,45	160.723,06	24,93	108.364,97	22,2
6. Hoolekanne	99.927,40	8,97	65.702,30	11,07	102.714,15	10,14	62.208,74	9,65	34.978,60	7,18
7. Valdade ettevõtted	530,—	0,05	—	—	880,—	0,09	2.400,—	0,37	—	—
8. Valdade üldvarandused	3.298,48	0,29	955,50	0,16	1.625,83	0,16	1.649,58	0,26	27,50	—
9. Valdade kapitalid	56.642,61	5,08	73.635,85	12,41	23.863,13	2,36	50.036,64	7,76	25.665,59	5,26
10. Laenude ja protsentide tasumine	28.163,98	2,53	7.906,89	1,33	30.600,06	3,02	18.106,41	2,82	17.730,83	3,64
11. Mitmesugused kulud	50.145,35	4,50	17.560,64	2,96	37.988,08	3,75	28.746,96	4,46	21.307,79	4,37
12. Ettenägemata kulud	21.209,94	1,90	14.431,26	2,43	18.056,35	1,78	14.948,01	2,32	7.821,31	1,61
Korralised kulud kokku	901.459,80	80,87	512.807,93	86,40	774.936,12	76,51	545.711,87	84,67	353.564,90	72,49
Erakorralised kulud	213.204,39	19,13	80.710,07	13,60	237.895,97	23,49	98.793,36	15,33	134.189,27	27,51
Kulude kogusumma	1.114.664,19	100%	593.518,—	100%	1.012.832,09	100%	644.505,23	100%	487.754,17	100%

a. eelarvete kokkuvõte.

Pärnu		Viljandi		Tartu		Valga		Võru		Petseri		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
64.443,14	7,65	74.968,36	8,67	121.695,45	10,28	29.224,57	8,62	58.616,18	6,74	27.905,52	5,13	768.807,68	9,05
59.453,13	7,06	83.195,74	9,62	114.953,69	9,70	33.171,95	9,78	62.429,83	7,17	49.011,19	9,01	807.151,87	9,50
43.810,86	5,21	36.101,49	4,17	75.533,34	6,37	19.437,12	5,73	49.951,13	5,74	40.982,02	7,53	505.604,84	5,95
318.968,—	37,86	351.137,—	40,60	601.515,50	50,77	153.451,—	45,25	407.774,—	46,85	239.975,75	44,11	3.624.250,40	42,64
21.341,53	2,53	26.270,29	3,04	30.452,86	2,58	12.113,74	3,57	19.959,69	2,29	5.558,32	1,02	248.806,60	2,93
3.391,35	0,40	4.850,10	0,57	6.333,15	0,53	1.525,35	0,45	3.654,85	0,42	1.074,25	0,20	37.798,08	0,44
27.587,50	3,28	20.966,60	2,42	24.901,25	2,10	6.155,—	1,82	11.945,—	1,37	4.032,—	0,74	254.383,85	2,99
358,—	0,04	73,—	—	313,75	0,03	5,50	—	—	—	—	—	5.268,25	0,06
5.040,—	0,60	2.658,60	0,31	3.581,05	0,30	973,43	0,29	2.069,30	0,24	710,—	0,13	41.182,66	0,48
2.295,—	0,27	1.605,—	0,19	8.440,—	0,71	1.096,—	0,32	4.610,—	0,54	3.100,—	0,57	37.910,75	0,45
1.340,—	0,16	1.753,50	0,20	2.046,25	0,17	590,—	0,17	1.405,50	0,16	1.366,—	0,25	15.428,75	0,18
1.348,—	0,16	1.765,50	0,20	2.871,—	0,24	846,—	0,25	1.171,50	0,13	222,—	0,04	12.390,—	0,15
1.273,—	0,15	1.951,—	0,23	2.689,—	0,23	620,—	0,18	1.174,—	0,13	475,—	0,09	16.192,—	0,19
7.194,20	0,85	7.168,65	0,83	16.144,24	1,36	3.260,76	0,96	9.702,22	1,11	7.471,08	1,37	91.214,48	1,07
3.169,70	0,38	4.752,52	0,55	9.529,42	0,80	2.323,—	0,69	5.577,41	0,64	5.420,—	1,00	57.547,27	0,68
—	—	—	—	300,—	0,02	—	—	—	—	—	—	2.720,25	0,03
—	—	—	—	—	—	—	—	160,—	0,02	—	—	2.969,68	0,03
20,—	—	—	—	—	—	—	—	186,—	0,02	—	—	1.389,45	0,02
1.970,37	0,23	—	—	515,59	0,04	—	—	4.043,79	0,46	21.416,69	3,94	48.424,88	0,57
14.098,78	1,67	39.308,51	4,55	13.925,19	1,18	837,51	0,25	9.692,23	1,11	4.180,81	0,77	111.574,76	1,35
577.102,56	68,50	658.525,86	76,15	1.095.740,73	87,41	265.630,93	78,33	654.122,63	75,14	412.900,63	75,90	6.694.015,50	78,76
3.990,20	0,47	8.377,08	0,97	19.862,79	1,68	8.995,44	2,65	12.478,83	1,44	310,—	0,05	75.468,89	0,89
7.454,54	0,88	3.335,41	0,39	1.742,14	0,15	983,—	0,29	1.747,79	0,20	965,—	0,18	35.773,65	0,42
12.403,25	1,47	4.373,35	0,51	3.489,90	0,29	2.070,96	0,62	4.760,—	0,55	1.687,48	0,31	46.739,50	0,55
1.900,—	0,23	2.750,—	0,31	—	—	—	—	—	—	—	—	10.257,78	0,12
8.640,34	1,03	9.147,37	1,05	13.555,64	1,15	4.937,50	1,46	10.708,80	1,23	13.763,—	2,53	130.769,74	1,54
682,38	0,08	165,90	0,02	245,—	0,02	416,—	0,12	362,18	0,04	593,59	0,11	3.597,29	0,04
612.173,27	72,66	686.674,97	79,40	1.074.636,20	90,70	283.033,83	83,47	684.180,23	78,60	430.219,70	79,08	6.996.622,35	82,32
230.244,70	27,34	178.093,03	20,60	110.242,81	9,30	56.047,19	16,53	186.336,19	21,40	113.776,29	20,92	1.502.309,74	17,68
842.417,97	100%	864.768,—	100%	1.184.879,01	100%	339.081,02	100%	870.516,42	100%	543.995,99	100%	8.498.932,09	100%
5.632,—	0,67	7.527,50	0,87	10.321,—	0,87	2.672,50	0,79	6.508,50	0,75	4.991,—	0,93	74.005,75	0,87
178.551,44	21,19	186.041,11	21,51	335.532,03	28,33	79.133,50	23,34	208.108,98	23,90	140.878,19	25,89	2.092.545,32	24,62
8.579,17	1,02	8.574,—	0,99	14.373,79	1,21	4.570,81	1,35	13.274,97	1,52	19.020,33	3,50	116.777,88	1,37
25.211,33	2,99	56.714,36	6,56	31.573,57	2,66	6.828,51	2,01	26.364,51	3,03	16.225,82	2,98	295.385,02	3,48
183.619,72	21,79	192.309,09	22,23	314.392,16	26,53	66.005,25	19,47	197.575,62	22,69	118.508,—	21,78	2.037.919,65	23,98
79.592,04	9,45	89.942,38	10,40	140.546,34	11,86	48.450,67	14,29	98.606,68	11,33	31.888,—	5,86	854.557,30	10,05
400,—	0,04	1.607,—	0,19	—	—	—	—	—	—	—	—	5.817,—	0,07
1.946,65	0,23	4.085,75	0,47	4.739,54	0,40	5.169,—	1,52	2.702,51	0,31	95,—	0,02	26.295,34	0,31
30.358,59	3,60	39.971,50	4,62	82.443,27	6,96	12.795,15	3,77	23.532,62	2,70	32.723,38	6,02	451.668,33	5,31
23.263,06	2,77	30.856,27	3,57	34.919,45	2,95	13.025,95	3,84	33.974,38	3,91	16.869,42	3,10	255.416,70	3,01
32.391,85	3,85	28.771,68	3,33	63.629,59	5,37	14.849,94	4,38	46.667,76	5,36	30.976,63	5,69	373.036,27	4,39
15.501,72	1,84	18.837,36	2,18	26.948,23	2,27	7.377,40	2,17	20.282,04	2,33	10.513,81	1,93	175.927,43	2,07
585.047,57	69,44	665.238,—	76,92	1.059.418,97	89,41	260.878,68	76,93	677.598,57	77,83	422.689,58	77,70	6.759.351,99	79,53
257.370,40	30,56	199.530,—	23,08	125.460,04	10,59	78.202,34	23,07	192.917,85	22,17	121.306,41	22,30	1.731.580,10	20,47
842.417,97	100%	864.768,—	100%	1.184.879,01	100%	339.081,02	100%	870.516,42	100%	543.995,99	100%	8.498.932,09	100%

1936. a. kergitati 19 sendile maade puhtakasurublalt. Laekunud kinnisvaramaks jaotati pooleks valla- ja maakonnaomavalitsuste vahel. Tulude vähenemine sundis vallaomavalitsusi kärpima vastavalt ka kulusid ja piirduma kõige hädavajalikumate kohaliku ühiskonna üldiste tarvete rahuldamisega. Kõik muu, nagu: vallaomavalitsuse asutiste — vallavalitsuse, koolide ja vanadekodu — hoonete ehitamine ja parandamine, nende sisseadete ja teotsemise abinõude täiendamine ja uuendamine jne., tuli paratamatult lükata edasi tuleviku peale, tulude paranemise lootusele ja ootusele.

Üldise majandusliku surutise lõdvenemisel ja olukorra paranemisel avardusid vallaomavalitsuste tuluallikad jälle. Valla isikumaksu seadusega (RT 1936, 50, 413) kõrgendati isikumaksu määra 9 kroonilt 20 kroonile. Maal asuvate kinnisvarade maksuseaduse muutmise seadusega (RT 1938, 33, 265) tõsteti kinnisvaramaksu määr 19 sendilt 23 sendile maade puhtakasurublalt ja määrati sellest vallaomavalitsustele 40% ning maakonnaomavalitsustele 60%; lisakinnisvaramaksu määr tõsteti 5 sendilt 11 sendile maade puhtakasurublalt. Vallaseadusega (RT 1937, 32, 310) nimetati isikumaks kogukonnamaksuks ja korraldati ümber ka muude vallaomavalitsusmaksude võtmine.

Kõik see, mis viimase üldise majandusliku surutise ajal jäi tegemata ja mille teostamine juba varemalt, maailmasõjast saadik, paremate aegade peale edasi lükati, surub nüüd järjest peale ja nõuab teostamist. Meie vallamajad ja koolimajad suures osas on vanad ja väiksed, ei vasta kaugeltki enam praegusaja tarvetele ja nõuetele, vajavad ümberehitamist, uuendamist, millega ei saa lõpmatuse viivitada. Samuti on vananenud ja vajavad uuendamist koolide sisseadete: inventaar, õppeabinõud ja muud kooli tarbed. Peale selle, rahva elu arenemine tekitab järjest juurde uusi ühiskondlikke vajadusi ja paneb omavalitsustele uusi ülesandeid nende vajaduste rahuldamiseks. See kõik nõuab järjest rohkem kulusid ja vastavalt tulusid kulude katmiseks. Nende asjaolude tõttu vallaomavalitsuste eelarved on paisunud ja tõusnud ning paisuvad ja tõusevad edasi koos rahvaelu arenguga ja rahvamajanduse tõusuga, kui selle tõus jätkub.

Esitav vallaomavalitsuste 1939/40. a. eelarvete kokkuvõtte näitab vallaomavalitsuste tulu- ja kululiikide kogusummasid ning nende protsendilist võrdlussuhet maakondade järele ja üleriigiliselt.

Korralisi tulused esineb vallaomavalitsuste käesoleva 1939/40. a. eelarvetes üleriigiliselt kr. 6.996.622,35, kogutuludest 82,32%, erakorralisi tulused kr. 1.502.309,74, kogutuludest 17,68%. Eelmise 1938/39. a. eelarvete järgi oli korralisi tulused kr. 6.457.796,24, kogutuludest 85,76%, ja erakorralisi tulused kr. 1.071.489,65, kogutuludest 14,24%. Seejärgi on vallaomavalitsuste käesoleva aasta tulud, võrreldes eelmise aastaga, tõusnud: korralised tulud kr. 538.826,11, erakorralised tulud kr. 430.820,09, kogusummas kr. 969.646,20.

Vallaomavalitsuste käesoleva aasta korralistest tuludest moodustavad maksud kr. 6.694.015,50, kogutuludest 78,76%, muud tulud (üldvarandustest, kapitalidest, asutistest ja ettevõtetest, üldkulude tasudest ja mitmesugustest sissetulekutest) kr. 302.606,85, kogutuludest 3,56%. Eelmise aasta eelarvete järgi oli maksutulused kr. 6.118.407,64, kogutuludest 81,27%, muid tulused kr. 339.388,60, kogutuludest 4,49%.

Vallaomavalitsuste suurimaks maksuks ja kandvaimaks tuluks on kogukonnamaks, mida käesoleva aasta eelarvete järgi on määratud üleriigiliselt kr. 3.624.250,40; mis moodustub kogutuludest 42,64%. Eelmise aasta eelarvete järgi kogukonnamaksu kogusumma oli kr. 3.478.383,34, mis moodustab kogutuludest 46,20%. Kogukonnamaksu võidakse määrata valla kodanikkudele 20 kuni 60 aasta vanuseni. Valdade territoriaalse ümberkorralduse järele kujunes valdades vallavalitsuste andmetel elanikkude üldarv ja kogukonnamaksu maksnikkude arv ning viimase suhe elanikkude üldarvuga maakondade järele kokkuvõetuna ja arvatatuna järgmiseks:

	Valdu	Elanikke	Maksnikke	Suhte %
Virumaa	— 33	104.538	52.345	50,07
Järvamaa	— 13	47.485	29.283	49,03
Harjumaal	— 32	85.413	42.571	49,84
Läänemaal	— 21	63.618	30.539	48,08
Saaremaal	— 16	49.093	21.989	44,79
Pärnumaal	— 22	62.616	30.269	48,34
Viljandimaal	— 21	60.485	29.096	48,10
Tartumaa	— 43	108.458	54.038	49,82
Valgamaal	— 10	26.171	12.411	47,42
Võrumaal	— 26	73.238	34.988	47,77
Petserimaal	— 11	65.469	28.615	43,70
Kokku	248	746.584	360.198	48,24

Maksnikkude arvu suhe elanikkude üldarvuga on kõrgem Virumaa valdades (50,07%) ja madalam Petserimaa (43,70%) ja Saaremaa (44,79%) valdades. Maksnikkude arvu madalus Petserimaa ja Saaremaa valdades seletub vast sellega, et Petserimaa rahvastiku tihedus ja suurem juurdekasv ning Saaremaa kehv maapind sunnib maksuealisi elanikke võrdlemisi rohkemal arvul asuma oma maakonnast teistesse maakondadesse ülalpidamist otsima, mille tõttu paigalpäisvasse elanikkonda jääb maksukohuslasi vähem, maksuvabasisid vanu ja noori aga rohkem. Virumaa valdades maksnikkude kõrgemat suhet võib seletada jälle vastupidise oletusega, et Virumaa tööstusrajoon tõmbab kokku maksuealist vallas põlvelist tööjõudu teistest maakondadest, keda maksustatakse kogukonnamaksuga Virumaal ja kes seal tõstavad maksnikkude arvu. Vallaomavalitsuste eelarvete andmetel kogukonnamaksu maksnikke oli varematal aastatel üleriigiliselt: 1938/39 — 354.967; 1937/38 — 351.416; 1933/34 — 339.918; 1931/32 — 336.901. (Vahepealsete aastate kohta ei ole kokkuvõtteid tehtud.) Kogukonnamaksu maksnikkude arvutamise aluseks on olnud maa- ja majapidajate (valdajate) poolt iga aasta 30. detsembriks koostatud ja vallavalitsustele esitatud nimekirjad isikute kohta, kes sama aasta 15. detsembril nende majades elasid, kaasa arvatud ka majast ajutiselt lahkunuid, milliseid nimekirju kasutatakse ka tulumaksu määramisel. Kuna elanikkude arv maal üldiselt on avaldanud vähenemise tendentsi, siis võib kogukonnamaksu maksnikkude arvu tõusu seletada mainitud nimekirjade koostamise kui ka neist nimekirjadest maksnikkude arvu väljaselgitamise hoolikamaks, tõelikkusele vastavamaks muutumisega, mida tõendab ka vallaomavalitsuste eelarvete järjest reaalsemaks, täitumisele lähedamaks muutumine.

Kogukonnamaksu kohuslasi võidakse jaotada liikidesse nende jõukuse järgi ja määrata üksikute liikide maksunormid, misjuures kõrgema ja madalama maksumäära vahe ei või olla suurem kui viiekordne. Eelmisel 1938/39. a. liigitasid kogukonnamaksu 343 vallaomavalitsust, ei liigitanud ja määrasid ühtlase maksu kõigile maksnikkudele 22 val-

laomavalitsust. Üleriigiliselt oli kogukonnamaksu määratud järgmiselt:

Kr. kuni	2,— —	1.370	maksnikule
„	2,01— 4,— —	23.509	„
„	4,01— 6,— —	55.688	„
„	6,01— 8,— —	69.911	„
„	8,01—10,— —	66.354	„
„	10,01—12,— —	56.933	„
„	12,01—14,— —	32.223	„
„	14,01—16,— —	25.127	„
„	16,01—18,— —	13.651	„
„	18,01—20,— —	10.201	„

Kogukonnamaksu liigitamise kohta käesoleval aastal ei ole andmeid kogutud. Kogukonnamaksu keskmised määrad ühe maksniku kohta maakondade järele käesoleval ja eelmisel aastal kujunevad järgmisteks:

	1939/40 a.	1938/39. a.
Virumaaal	— kr. 7,86	kr. 7,85
Järvamaal	— „ 10,35	„ 9,68
Harjumaal	— „ 9,67	„ 9,83
Läänemaal	— „ 9,24	„ 8,67
Saaremaal	— „ 9,29	„ 7,69
Pärnumaal	— „ 10,53	„ 11,09
Viljandimaal	— „ 12,06	„ 11,35
Tartumaal	— „ 11,13	„ 11,43
Valgamaal	— „ 12,36	„ 12,31
Võrumaal	— „ 11,65	„ 10,86
Petserimaal	— „ 8,38	„ 7,66

Kogukonnamaksu üleriigiline keskmine määr ühe maksniku kohta käesoleval aastal on kr. 10,06. Varematal aastatel kogukonnamaksu üleriigilised keskmised määrad ühe maksniku kohta olid: 1938/39. a. — kr. 9,79; 1937/38. a. — kr. 7,38; 1933/34. a. — kr. 4,61; 1931/32. a. — kr. 6,60.

Kinnisvaramaksu võetakse seadusega kindlaksmääratud normide järgi: maade hinnatud puhtakasurublalt 23 senti, hindamata maade tulundusmaa hektaarilt Saaremaal 22 senti, mujal 54 senti; põllumajanduslikult mittekasutatavate hoonete hinnatud puhtakasurublalt 4 senti või puhtakasust 1,7% ning tööstusasutiste hinnatud puhtakasurublalt 8 senti või väärtuserublalt 0,6 senti. Laekunud kinnisvaramaksust saavad vallaomavalitsused 40% ja maakonnamavalitsused 60%. Vallaomavalitsuste

käesoleva aasta eelarvetesse on kinnisvaramaksu võetud üle riigi kr. 768.807,68, mis moodustub kogutuludest 9,05%. Eelmise aasta eelarvetes oli seda maksu kr. 781.361,64, seega rohkem kr. 12.553,96. Arvatavasti jäi eelmisel aastal kinnisvaramaksust osa laekumata, mispärast käesoleval aastal kalkuleeriti seda pisut vähem, et eelarve täitmisel ei tekiks puudujääki.

Lisakinnisvaramaksu vallaomavalitsused võivad võtta: maade hinnatud puhtakasurublalt kuni 11 senti, hindamata maade tulundusmaa hektaarilt Saaremaal kuni 11 senti, mujal kuni 29 senti; põllumajanduslikult mittekasutatavate hoonete hinnatud puhtakasurublalt kuni 1,65 senti või puhaskasust kuni 0,9% ning tööstusasutiste hinnatud puhaskasurublalt kuni 4 senti või väärtuserublalt kuni 0,35 senti. Petserimaal on lubatud võtta lisakinnisvaramaksu kõrgendatud määradel, kuid need ei tohi ületada ettenähtud määrasid poolteisekordses suuruses. Lisakinnisvaramaksu (samuti ka kinnisvaramaksu) moodustab peamiselt hinnatud maade maks ülemmääraga 11 senti puhtakasurublalt, sellele lisanduvate hindamata maade, hoonete ja tööstusasutiste maksu osatähtsus on väike; need maksud võetakse ja arvestatakse koos hinnatud maade maksuga ning tõstavad selle normi — täies lubatud ulatuses võtmisel — pisut üle 11 senti puhtakasurublalt. Vallaomavalitsuste käesoleva aasta eelarvetes on lisakinnisvaramaksu ette nähtud üleriigiliselt kr. 807.151,87, mis moodustub kogutuludest 9,50%. Eelmise aasta eelarvetes oli seda maksu kr. 527.619,59, mis moodustub kogutuludest 7,02%. Lisakinnisvaramaksu võetakse käesoleval aastal keskmiselt üle riigi ühelt puhtakasurublalt 9,65 senti. Käesoleva aasta lisakinnisvaramaksu keskmine määr ühelt puhtakasurublalt maakondade järele osutub järgmiseks:

Virumaa	—	9,70	senti
Järvamaa	—	11,02	„
Harjumaal	—	7,78	„
Läänemaal	—	9,01	„
Saaremaal	—	11,—	„
Pärnumaal	—	8,48	„
Viljandimaal	—	10,20	„
Tartumaa	—	8,69	„
Valgamaal	—	10,44	„
Võrumaal	—	9,79	„
Petserimaal	—	16,15	„

Seejärgi on käesoleval aastal lisakinnisvaramaksu võtmisega jõutud selle lubatud kõrgema määrani: Järvamaal — 11,02 sendini, Saaremaal — 11,— sendini ja Petseri-

maal (kus kõrgendatult võib võtta kuni 16,5 senti) — 16,15 sendini. Ka käesoleva aasta lisakinnisvaramaksu üleriigiline keskmine määr — 9,65 senti puhtakasurublalt — ei jää kaugele lubatud kõrgemast määrast 11 sendist puhtakasurublalt.

Tulumaksu määravad riigi maksuasutised ja see jaotatakse riigi ja omavalitsuste vahel. Laekunud tulumaksust läheb $\frac{2}{3}$ riigile ja $\frac{1}{3}$ omavalitsustele. Omavalitsustele langevast tulumaksu osast vallaomavalitsused saavad 20%, mis jaotatakse nende vahel elanikkude arvu järgi. Vallaomavalitsused võtavad tulumaksu oma eelarvesse harilikult eelmise aasta laekumise määral. Vallaomavalitsuste käesoleva aasta eelarvete järgi loodetakse tulumaksu saada üleriigiliselt kr. 505.604,84, mis moodustub kogutuludest 5,95%. Eelmise aasta eelarvetes oli tulumaksu nähtud ette kr. 388.573,53, kogutuludest 5,16%. Vististi laekus eelmisel aastal tulumaksu rohkem kui loodeti, mis põhjustas võtma seda käesoleva aasta eelarvetesse rohkem.

Tööstusmaksu vallaomavalitsused võivad võtta valla piirkonnas asuvatelt äri- ja tööstusettevõtetele nende eelmise aasta läbikäigust (bruto sissetulekust või töötasust) vastava maksuprotsendiga, mille ülemmäärad on kindlaks määratud Vallaomavalitsusmaksude määramise aluste ja ülemmäärade määрусega (RT 1937, 35, 331). Vallaomavalitsuste käesoleva aasta eelarvete järgi on tööstusmaksu määratud üleriigiliselt kr. 248.806,60, mis moodustub kogutuludest 2,93%. Eelmise aasta eelarvete järgi oli tööstusmaksu kr. 321.340,53, kogutuludest 4,27%. Tööstusmaksu võrdlemisi järsu languse käesoleval aastal arvatakse põhjustas peamiselt ühistegeliste piimatööstuste ja koorejaamade vabastamine tööstusmaksust (RT 1938, 83, 741). Suuremaid tööstusmaksu saavad Viru- ja Harjumaal, kus asuvad suuremad tööstused: Virumaa — üle maakonna kr. 51.133,26; kogutuludest 4,59%; Harjumaal — üle maakonna kr. 45.447,25, kogutuludest 4,49%. Väikseimad on tööstusmaksud Petserimaal — üle maakonna kr. 5.558,32, kogutuludest 1,02%, ja Saaremaal — üle maakonna kr. 6.557,16, kogutuludest 1,34%. Maakondade järele üksikute vallaomavalitsuste eelarvetes ettenähtud suurimad ja väikseimad tööstusmaksu kogusummad ning nende protsendiline suhe eelarve kogutuludega on järgnevad:

	Suurim tööstusmaks kr.	Eelarve kogutulu kr.	Suhte %	Väikseim tööstusmaks kr.	Eelarve kogutulu kr.	Suhte %
Virumaal	7.652,—	51.000,—	15,00	310,—	23.391,50	1,32
Järvamaal	2.292,—	91.100,—	2,51	290,73	23.044,—	1,26
Harjumaal	9.550,—	32.300,—	29,56	112,05	3.247,—	3,45
Läänemaal	2.152,—	59.324,35	3,63	69,35	16.107,—	0,43
Saaremaal	1.862,—	21.364,05	8,71	13,—	18.820,—	0,07
Pärnumaal	3.151,38	34.550,—	9,12	100,—	34.790,10	0,29
Viljandimaal	9.085,—	54.906,—	16,55	81,—	21.700,—	0,37
Tartumaal	4.475,—	31.314,49	14,29	65,50	17.673,41	0,37
Valgamaal	2.848,83	23.730,95	12,00	350,—	25.500,—	1,37
Võrumaal	2.803,81	29.226,—	9,59	38,—	34.558,—	0,11
Petserimaal	1.059,—	82.640,—	1,28	26,86	25.130,20	0,10

Korralisi kulused vallaomavalit-
suste käesoleva aasta eelarvetega on ette
nähtud üleriigiliselt kr. 6.759.351,99, kogu-
kuludest 79,53%, erakorralisi ku-
lusid kr. 1.739.580,10, kogukuludest
20,47%. Eelmise aasta eelarvete järgi oli
korralisi kulused kr. 6.339.705,17, kogu-
kuludest 84,20%, ja erakorralisi kulused
kr. 1.189.580,72, kogukuludest 15,80%.
Vallaomavalitsuste käesoleva aasta kulud on
seejärgi, võrreldes eelmise aastaga, tõus-
nud: korralised kulud kr. 419.645,82, era-
korralised kulud kr. 549.999,38, kogusum-
mas kr. 969.645,20, nagu tulude tõuski.

Korralistest kuludest, võrreldes eelmise
aasta vastavate kuludega, on vähenenud,
nagu oletati ja oodata võis valdade arvu
vähenemise tagajärjel: 1) vallavolikogude
ja komisjonide kulud eelmise aasta kr.
86.822,92 pealt kr. 74.005,75 peale, seega
vähenemine kr. 12.817,17; 2) vallaomali-
tuste kulud eelmise aasta kr. 2.199.400,02
pealt kr. 2.092.545,32 peale, seega vähene-
mine kr. 106.854,70. Vähenenud on ka et-
tevõtete (milliseid on 5 vallaomavalitsusel)
kulud eelmise aasta kr. 5.918,52 pealt
kr. 5.817,07 peale, vähenemine kr. 101,45.
Muud kulud on eelmise aasta vastavate ku-
ludega võrreldes tõusnud järgmiselt: sot-
siaal-administratsiooni kulud kr. 108.170,92
pealt kr. 116.777,80 peale, tõus kr.
8.606,96; heakorra kulud kr. 272.213,63
pealt kr. 295.385,02 peale, tõus kr.
23.171,39; hariduse kulud kr. 1.952.092,67
pealt kr. 2.037.919,65 peale, tõus kr.
85.826,98; hoolekande kulud kr. 805.581,92
pealt kr. 854.557,30 peale, tõus kr.
48.975,38; üldvarade kulud kr. 26.040,93
pealt kr. 26.295,34 peale, tõus kr. 254,41;

kapitalide kogumine kr. 369.623,06 pealt
kr. 451.668,33 peale, tõus kr. 82.045,27;
laenude ja laenuprotsentide tasumine kr.
196.303,83 pealt kr. 255.416,70 peale,
tõus kr. 59.112,87; mitmesugused kulud
kr. 144.627,38 pealt kr. 373.036,27 peale,
tõus kr. 228.408,89; ettenägemata kulud
kr. 172.909,37 pealt kr. 175.927,43 peale,
tõus kr. 3.018,06. Kõige rohkem on tõus-
nud mitmesugused kulud, selle järele hari-
duse kulud ja kapitalide kogumine. Maa-
kondade järele üksikute vallaomavalitsuste
käesoleva aasta suurimad ja väikseimad eel-
arved — tulude-kulude tasakaalus — on
summaliselt järgmised:

	Suurim eelarve kr.	Väikseim eelarve kr.
Virumaal	— 82.441,46	12.256,—
Järvamaal	— 91.100,—	23.044,—
Harjumaal	— 101.700,—	2.623,33
Läänemaal	— 59.324,35	12.000,—
Saaremaal	— 75.931,67	18.820,—
Pärnumaal	— 120.386,73	7.250,—
Viljandimaal	— 94.112,—	19.500,—
Tartumaal	— 48.256,—	15.000,—
Valgamaal	— 58.800,—	15.140,—
Võrumaal	— 64.714,36	20.083,59
Petserimaal	— 82.642,—	22.968,30

Vallaomavalitsustel tuleb veel pingutada
ja oma eelarveid tõsta vajalikkude tagava-
rade kogumiseks ajakohaste vallamajade ja
koolimajade ehitamiseks, mis neil parata-
matult ees seisab ja teostamist ootab. Püü-
tagu tagavarasid koguda eriti majanduslikult
soodsal ajal.

Mõtteid ühe ringkirja puhul.

Ed. Paas.

Perekonnakirjade korraldamise algusest omavalitsustes on möödunud üle 12-ne aasta. Selle aja kestel on suurel enamusel eesti kodanikest perekonnakirjad korraldatud ja ainult väikesel osal isikuist, kelle perekonnakirjade korraldamine on seotud tõsiste raskustega vajalikkude dokumentide ja tunnistajate puudumisel, on veel perekonnakirjad korraldamata. Kogu see töö on nõudnud väga suuri pingutusi sellel alal töötavalt isikuilt — linnavalitsuste perekonnaseisuametnikelt ja vallasekretärelt. Perekonnaseisu asjaajamine oli täiesti uus ja tundmatu asi, iga üleskerkiv küsimus sellel alal oli uudne, mille lahendamiseks puudusid igasugused kogemused ja kõik küsimused tulid lahendada sirgjoonelise, kuid arusaadavalt napisõnalise seaduse ja esialgselt ainult mõne üksiku selle kohta antud ringkirja alusel. Kuna ka tolleaegne vallasekretäride koosseis oma enamuses oli algkooli haridusega ja paljud ka veel vähese praktikaga omal alal, siis ei ole imestada, et paljudes valdades esimeses perekonnaregistris esineb paranduste ja täiendavate kannete parandusi, kui seda (esimest perekonnaregistrit) mitte pole ümber kirjutatud; samuti pooltele sünniaktidele on koostatud täiendavad aktid või on nende koostamine veel vajalik. Aga — paljugi väärnähtusi jäänuks esinemata, paljugi eksitusi olemata, kui enne seaduse tegelikku ellurakendamist oleks isikuile, kellel sellega eriti tuli tegeleda, antud põhjalikud ja üksikasjalised juhtnöörid ja vajalikud eeskujud, nagu hiljem, veel 1930—31. aastal mõnede perekonnaseisuametnikele, nende soovil, saadeti näiteina täidetud vormid perekonna- ja aktideregistrist. Lõpuks on see siiski arusaadav, sest küsimus oli kõikidele uus.

Nüüd on see suur ja äärmiselt hädavajalik töö õnnelikult lõpule jõudmas. Palju lisatööd tekitab küll veel ka teostunud vallamavalitsuste territoriaalne reform, kuid see oli paratamatu ja tekkinud raskused on kergesti ületatavad. Omapärase ja ootamatu raskuse ette on aga seatud eriti vallavalitsuse perekonnaseisuametnikud ühe valdade reformiga ühenduses hiljutise Siseministreeiumi ringkirjaga, mis korraldab perekonnaseisumuudete kohtade märkimist.

Ringkirja kohaselt tulevad kuni 1. aprillini 1939. a. koostatud perekonnaseisuaktide põhjal antavais sünni-, surma- ja abi-

elutunnistustes kohanimed märkida nii, nagu need märgitud aktiraamatuis, s. o. endiste valdade nimedega, mis ka täiesti loomulik ja arusaadav.

Uute aktide koostamisel, perekonnaregistris uute lehekülgede avamisel ja täiendavate kannete tegemisel, samuti ka senini avatud perekonnaregistri erilehekülgede põhjal perekonnaseisutunnistuste väljaandmisel tulevad sünni- ja surmakohad märkida uute valdade järele, soovitavalt täiendatud küla ja talu nimedega. Andmete puudumisel tuleb koostada protokoll (vorm nr. 13) isikute sünnikohtade kindlakstegemiseks.

Ainult erandjuhul, kui isiku sünnikoha vald on jaotatud mitme uue valla vahel ja korda ei lähe selgitada, millises uues vallas asub isiku sünnikoht, siis tuleb see märkida endise valla nimega.

Nagu ringkirjast näib, on jäädud üldiselt seni kehtinud põhimõtte juurde: perekonnaseisumuudete kohad tulevad märkida olevate valdade nimede järele.

Asudes aga selle ringkirja täpsele täitmisele, selgub, et siin ühest põhimõttest järjekindla kinnipidamisega on tekitatud perekonnaseisuametnikele, kuid veel enam kõigile kodanikele nimetamisväärse vajaduseta asjatult palju tööd ja tüli, mis selgub kõige paremini asja tegelikele teostajaile. Järjekindlus on tõesti hea ja vajalik, kuid alaline järjekindlus ei ole kooskõlas tegeliku eluga ja viib kivinenud vormideni.

Et küsimusest selgemat ülevaadet saada, katsume kujutleda, kuidas peaks teostuma tegelikkuses ringkirja täitmine.

Kodanik, kelle perekonnakirjad suurte raskustega, võib olla juba ühe protokolliga koostamisegagi, mõned head aastad tagasi korraldatud erilehekülgede avamisega perekonnaregistris, tuleb vallavalitsusesse noort ilmakodanikku kirja panema. Perekonnaseisuametnikul tuleb aga nüüd selgitada täiendavalt isiku ja tema abikaasa sünnikohad uute valdade järgi. Kuna suurel enamusel koguduste raamatuis ja nende põhjal antud tunnistustes isiku sünnikoht on märgitud ainult selleaegse valla nimega, siis tuleb paratamatult isikute sünnikohtade selgitamiseks koostada protokoll kahe tunnistaja kaasabil, sest on loomulik, et ainuüksi isiku seletusega siin ei saa arvestada. Tähendab, kodanik, kes kord ausalt ja korralikult oma kohustused perekonnakirjade korraldamiseks

täitnud — kõik kulud kannud ja vajalikud tunnistajad otsinud — hakaku uuesti algusest peale, selgitagu, kas koguduse raamatuis on märgitud tema täpne sünnikoht, selle puudumisel aga otsigu ja toogu uuesti vallamajja tunnistajad protokollki koostamiseks.

Ehk võtame teise juhuse: kodanik, kes on sündinud näiteks Palupera vallas ja tema perekonnakirjad on korraldatud samas, elab nüüd Tallinnas ja vajab seal perekonnaseisutunnistust. Ta pöördub kirjalikult vastava perekonnaseisumetniku poole vajaliku tunnistuse saamiseks, aga asjatult, sest perekonnaseisumetnik peab enne tunnistuse väljandmist uuesti selgitama isiku sünnikoha, mida olevais dokumentides loomulikult pole leida, ja selleks nõudma isikult protokollki esitamist täpse, uue valla nimega, sünnikoha tõenduseks. Kodanikul on see aga raske, kuna tema alalises elukohas vaevalt leidub isikuid, kes tema sünnikohta teavad ja ta peab selleks sõitma oma koduvalda, kulutades mõnedki päevad ja mõnegi krooni — ühe ringkirja nõude täitmiseks — sest isiku sünnikoha selgitamine on täiesti võimalik ja sel puhul ei või tunnistust välja anda, isiku sünnikohta endise valla nimega märkides.

Kirjeldatud pole mitte erandjuhud, vaid igapäevased nähted ja on täiesti mõistetav sääraseil juhtudel ilmnev kodanike pahameel korralduse täitja, perekonnaseisumetniku, kui ka korralduse tegija vastu ja etteheited liigse kantseleilikkuse pärast. Ometi ei ole isiku sünnikoht nii äärmiselt suure tähtsusega, et see põhjendaks kõigi eelkirjeldatud raskuste kandmise vajadust. Küsimus oleks võrratult lihtsamalt ja praktilisemalt lahendatud, kui jäetakse täiesti rahule nende isikute perekonnakirjad, kellel need senini on suudetud korraldada, lubades nende isikute perekonnaseisumuudete kohti väljaantavais tunnistustes kui ka koostatavais aktides märkida edaspidi samuti, nagu need kord perekonnakirjadesse kantud, s. o. endiste valdade nimedega. Katki ei oleks sellega midagi, perekonnaseisumuudete kohad oleks piiritletud täpseltki, kui ainult uute valdade nimede tarvitamisel, kuid väga palju asjatut tööd, palju põhjendatud tüli ja pahameelt oleks välditud. Ainult valdade nimed, mis täielikult jäid mõne uue valla maaalasse, võiksid tulla täiendamisele ka uue valla nimega, kuid arusaadavalt igasuguste protokollide koostamiseta. Isikuil, kellel on tulnud tegeleda nende protokollide koostamisega, teavad, kuivõrd need on

koostatud küsimuste sisuliseks lahendamiseks, kuivõrd vormitäiteks, ja seda arusaadavil põhjusil.

Kõnesoleva ringkirja muutmatult kehtima jäämisel vast enamuse perekonnaseisumetnikke, vähem täpsed, kuid igapäevase eluga rohkem arvestajad, saavadki küsimusest lihtsamalt üle, kasutades lubatud erandjuhtu liiglaialdaselt: märkides iga kord, kui asjaosalise sünnikoht pole täpselt uue valla järele, olevate dokumentide põhjal, kindlaks tehtav, endise valla nime või koguni märkides andmed asjaosalise ütelse järele. Ringkiri aga kaotab palju oma tähtsusest, ei täida oma ülesannet ja toob selguse asemel segadusi ja raskusi.

Siseministeeriumi Üldosa-konna seisukoht selles asjas on järgmine:

Perekonnaseisumetnikkude, perekonnaregistri ja tunnistustes kohanimede märkimisel on toimitud Siseministeeriumi ringkirjas 20. juunist 1930 nr. 100 märgitud põhimõtete järgi juba 1926. aastast alates, mis pärast on alusetu rääkida „ringkirjaga tekitatud omapärasest ja ootamatust raskusest.“ Artikli autor võtab ka ise õigeks, et „üldiselt on jäänud senini kehtinud põhimõtte juurde: perekonnaseisumuute kohad tulevad märkida olevate valdade nimedega.“ Ringkirjaga ei ole loodud selles asjas mingit uut korda, vaid on kinnitatud, et tuleb toimida seniste põhimõtete kohaselt ja antud juhatusi, kuidas valdade piiride ümberkorraldamise tagajärjel tekkinud olukorras üle saada raskustest kohanimede märkimisel. Kui ei lähe korda selgitada, millises uues vallas asub isiku sünnikoht, siis on lubatud see märkida endise valla nimega, märkides valla nime ees „endises“. Protokoll tuleb koostada vaid tarbe korral, s. o. kui teisi ei saa kindlaks teha, millises uues vallas asub isiku sünnikoht. On enesestki mõistetav, et kui endine vald on tervelt arvatud mõnda uude valda, tuleb sünnikoht märkida uue valla nimega, ilma et oleks tarvis protokollki koostada. Samuti on protokollki koostamine tarbetu, kui endine vald on küll jaotatud mitme uue valla vahel, kuid sünnitunnistuses või mõnes perekonnaseisumetnikkude isiku sünnikoht märgitud lähemalt määratuna, näiteks küla, mõisa või talu nimega. Sellisel juhul on küllaldane selgitada, millises uues vallas asub see koht ja isiku sünnikoht märkida uue valla nimega, juurde lisades küla, mõisa või talu jne. nimetust.

Kirjandust.

Siseministeeriumi Administratiivala Kirjastuse väljaandel ilmus äsja trükist Omavalitsuste Talituse inspektori T. Teder'i koostatud Perekonnaseisuaetniku käsiraamat, kuhu on süstematiseeritult koondatud kõik praegu kehtivad perekonnaseisualasse puutuvad seadused, määruised, juhtnõõrid, näitlikud formularid ja seletused. Nii sisaldab raamat peale Perekonnaseisu seaduse ühes laialdaste ja põhjalike seletustega iga paragrahvi juurde veel näiteks Abielu seaduse, Administratiivmenetluse seaduse, Isikutöestamise ja liiklemise seaduse, Kodakondsuse seaduse, Matmispaikade seaduse, Administratiivkohtu korra ühes Riigikohtu seletustega, kusjuures lisaks seadustele on raamatus toodud kõik tarvisminevad kehtivad määruised ja juhtnõõrid kodifitseeritud kujul. Seletuste ossa on paigutatud vajalikud väljavõtted Perekonnaseisuaetnikkude-vaimulikkude ja nende perekondade pensionikapitali seadusest ja määruisest, Balti Eraseadusest, Tsiviilkohtupidamise seadusest, Kriminaalseadustikust Kriminaalkohtupidamise seadustikust, Konsulaarseadusest, Konsulaarmaksu seadusest, Linnaseadusest, Vallaseadusest, Perekonnanime korraldamise seadusest ja määruisest, Riigiteenistuse seadusest jne., kusjuures Balti Eraseaduse ja Tsiviilkohtupidamise seaduse paljud pa-

ragrahvivid ilmuvad raamatus esmakordselt eesti keelses tõlkes.

Raamatu lissasse on paigutatud omavalitsuste perekonnaseisuaetite nimekirja postiaadressidega, kusjuures valla perekonnaseisuaetite nimekirjas on tähtendatud ka, millistele uutele vallaomavalitsustele on üle läinud endiste valdade arhiivid ja millised vallad on likvideeritud või nime muutnud ajavahemikul 1. juulist 1926, s. o. Perekonnaseisu seaduse kehtimahakkamisest siiani.

Raamat on varustatud tähestikulise sisujuhiga, mis võimaldab kergesti üles leida soovitavaid kohti.

Laialdaselt kasutatud materjal, autori suur asjatundlikkus — oli ta ju kaua aega Perekonnaseisuarhiivi juhataja — ja teose koostamisele pühendatud pikk aeg tagavad raamatu headust ja tema vajalikkust kõigile, kes tegelevad kõnesoleval alal kas otseselt või kaudselt ja kes tunnevad huvi selle laialdase ja tähtsa ala vastu.

Raamatu hinnaks on 10 kr. (ligi 500 lehekülge telefoniabonentide nimekirja suuruses kaustas). Tellimistega palutakse pöörduda Siseministeeriumi Administratiivala Kirjastuse poole (aadress: Tallinn, Siseministeerium, tel. nr. 431-12). Raha etteasumisel (posti jooksev arve nr. 149) kannab raamatu saatekulud kirjastus.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 35. Võõraste vallavalitsuste maksulehtede maksnikkudele kättetoimetamisest. Kas vallavalitsus on kohustatud võõraste vallavalitsuste maksulehti maksnikkele kätte toimetama või toimetatakse maksulehed kätte Maksustamiskorraldamise sead. § 150 ja 151 korras postiga.

Vastus: Kehtiv Maksustamiskorralduse seaduse (RT 1932, 1, 1; 1936, 27, 171 jt.) § 162 määrab, et see seadus maksab ainult riigi heaks võetavate maksude ja lõivude suhtes, mille tõttu selle seaduse § 150 ja 151 eeskirjad korraldavad ka ainult riigiasutiste maksulehtede kättetoimetamist ega ole kohaldatavad omavalitsuste maksulehtede kättetoimetamiseks.

Vallaseaduse (RT 1937, 32, 310) § 61 p. 22 kohustab vallavanemat korraldama nii riigi- kui omavalitsusasutiste kutsete, teadete ja muude saatetiste — järelikult ka maksulehtede — kättetoimetamist, kuivõrd see vastavate seaduste põhjal on tehtud vallaomavalitsuse ülesandeks. Administratiivmenetluse seaduse (RT 1936, 4, 25) § 35 teeb kirjade kättetoimetamise, millele hulgas tuleb mõista ka maksulehti, mis on ju ka kirjad, nii valla-

valitsuse kui posti ülesandeks. Sellest peab järeldama, et vallavalitsus on kohustatud toimetama kätte ka teiste omavalitsuste maksulehti. Kuna aga kirjade kättetoimetamine on postiasutiste otseseks ülesandeks, kes eriti just selle jaoks on asutatudki, siis tuleks maksulehtede ja muude kirjade kättetoimetamist teostada eeskätt posti kaudu, mis on kõige hõlpsam, odavam ja otstarbekohasem viis. Kirjade kättetoimetamine omavalitsuste kaudu tekitab nende vahel ülearust, aegaviitvat ja asjata kulukat kirjavahetust. Omavalitsusi võiks kasutada kirjade kättetoimetamiseks seal, kus postiasutis kohal puudub.

Õiendus.

Eelmise „Maaomavalitsuse“ (1939, nr. 8) leheküljel 124 toodud tabelisse on sattunud eksitav trükiviga. Rubriigis „Postiag-de arv, kus kuutasu kroonides“ tuleb lahtrite pealkirjadeks lugeda (alates vasakult):

Üle 80, 61—80, 41—60, 21—40, Kuni 20.

Toimetus.